

ВПРОВАДЖЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МОДЕЛІ АДАПТИВНОЇ ШКОЛИ

І.О. ГАШЕНКО, О.В. КВАША

Україна, Запоріжжя, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти

Сучасне суспільство потребує такої форми політичної організації, яка б забезпечувала розкриття творчого потенціалу людини. Виховання добре освічених громадян, свідомих своїх прав і обов'язків, є однією з головних складових успіху і стабільності сучасного відкритого демократичного суспільства.

Сучасна особистість - "лицар багатьох якостей". Як моральний, відповідальний, культурний суспільний індивід вона має не просто відповідати за свої вчинки, а й бути відповідальною в широкому соціальному сенсі, тобто бути гідним громадянином. Людина реалізує свій статус громадянина у двох суспільних площинах, представлених державою і громадянським суспільством. Якщо в державному просторі її поведінка і права регламентуються, а її законслухняність багато в чому примусова, то в громадянському житті діяльність особистості вільна, невимушена. Зріла громадянська позиція, прихильність до демократичних цінностей - одна із головних умов збереження суспільної злагоди, подолання конфліктів у політичному і соціальному житті. Система громадянської освіти покликана сформувати у молоді усвідомлення межі між демократією й анархією, свободою і свавіллям, без чого неможливе формування демократичної ментальності як важливої умови інтеграції до європейської спільноти. Своїми специфічними засобами освіта гармонізує усвідомлення національної ідентичності, почуття національної гідності з повагою до вселюдських цінностей, потреб світового глобалізаційного процесу. "Мислити глобально, діяти локально" – це аксіома сучасної філософської культурології є важливою потребою і завданням філософського осмислення призначення сучасної освіти.

Громадянська освіта акцентує увагу на проблемах, щодо яких різні люди мають глибокі й суперечливі переконання. Уже саме питання про те, чи має вона бути обов'язковим навчальним предметом, є спірним. В усіх країнах викладачі ГО часто вагаються, чи варто на уроці звертатись до спірних і «чутливих» питань, адже це може спровокувати бурхливі емоції та висловлення неприйнятних поглядів, образити чийсь почуття та створити конфлікт. Але, з іншого боку, одним із головних завдань ГО є

навчити людину, як поводитись в умовах багатоманітності поглядів і переконань, що притаманна вільному й демократичному суспільству. Дуже важливо навчити молодь самостійно досліджувати питання громадянськості, дискутувати, ініціювати дії, формулювати висновки та висловлювати власну зважену позицію зі спірних питань сьогодення. Освіта має підготувати молоду людину до того, щоб, зустрівшись зі спірним питанням, вона діяла обґрунтовано, делікатно, толерантно та по-людяному.

Однак, в Україні на ефективність навчання й виховання, які здійснюються на основі спірних питань, впливає багато негативних чинників. Немає традиції виховання учнів як поінформованих, відповідальних громадян, які, зокрема, здатні до критичного мислення. Окрім проектів на зразок «Громадянська освіта - Україна», ніхто не працює над розробленням навчальних планів і програм спеціально з метою врахування спірних питань або над підготовкою вчителів для їх викладання. Ресурси обмежені, і їх, до того ж, складно отримати. Учителі практично не мають мотивації (з огляду на те, що громадянська освіта не є обов'язковим предметом) опановувати методики викладання або теми, що не передбачені затвердженими методами викладання й навчальними програмами, і напевне їх не вчили цьому в педагогічному інституті. Тому ми вважаємо, що найбільш ефективним впровадженням громадянської освіти можливо в умовах моделі адаптивної школи, бо вибудовуючи модель адаптивної школи, є можливість передбачити використання адаптивних можливостей усіх учасників освітнього процесу. Провідними рисами адаптивної моделі школи є гнучкість, відкритість, мінливість, адекватна і своєчасна реакція на стрімко змінюються соціально-педагогічні умови, максимальна орієнтація на особистість дитини з її схильностями, творчими здібностями, особливостями, потребами.

Спираючись на таке масивно – надійне підґрунтя як історико – культурні традиції народу, знання героїчного минулого дружинників Київської Русі, Українського козацтва, Січових стрільців, борців з німецьким фашизмом, складові якого можуть бути задіяні при вивченні будь –якого з предметів філологічного, історичного, природничого, естетичного та інших напрямків, необхідно задіяти нові методи та принципи роботи. Тому що для встановлення стійкої мотивації учня стосовно патріотичного виховання вважаємо недостатнім висвітлення лише героїчного минулого, адже психологічно і підсвідомо підліткам притаманно рівняти на своїх сучасників і копіювати ті їх риси, які вони вважають найбільш цінними для себе. Тому при проведенні уроків, виховних заходів та спортивних секцій значну частину часу доречно приділити висвітленню тих сторін сучасної України, які дають нашій державі

значний позитивний імідж в світі. Для свідомого патріотичного виховання дитини необхідно, щоб вона пишалася своєю країною, відчувала гордість за те, що є її громадянином.

Як уже вище зазначалось ми наочно бачимо, що сучасний стан українського суспільства не може не викликати занепокоєння, відчутна криза в усіх сферах нашого життя негативно впливає на громадськість, особливо на молодь, що ні морально, ні ідеологічно (в доброму розумінні цього слова) не підготовлена. Відсутність об'єднуючої загальнонаціональної ідеї, реальної концепції виховання молоді та дієвих молодіжних організацій матиме згодом значні негативні наслідки для всього суспільства. Система і традиції української школи передбачають, що у навчальному закладі людина не тільки здобуває освіту, а й стає особистістю, набуває абсолютних цінностей життя. Отже, одним з аспектів сучасної переорієнтації процесу виховання на розвиток особистості, формування її ключових компетенцій та життєвих навичок – є гра, як могутній засіб успадкування суспільного досвіду та виховання людини. Гра зрозуміла і близька кожній дитині. В грі діти розкривають свою оригінальну сутність без будь-якого зовнішнього втручання. Гра розвиває творчий потенціал кожної дитини, виявляє рівень організаторських здібностей дітей, фізичні здібності, інтелектуальні знання а також дає змогу взнати симпатії та антипатії дітей, розкриває їх темперамент, характер. Гра – це самостійний і рівноправний вид діяльності, який є дуже важливим для дітей. Гра, що багаторазово повторюється в житті людини , стає її виховним тренінгом.

Враховуючи реалії сьогодення, що виховна робота з патріотичного виховання повинна набувати нових форм, а лекцій та бесід уже недостатньо для виховного впливу на молодь, формування у неї стійких переконань і життєвих принципів, на базі навчального закладу створено певний ігровий простір. Протягом всього навчально-виховного процесу діти поступово залучаються до різних видів ігрової діяльності, а це ігри-свята, ігри-подорожі, ігри-праця, ігри-спортивно-навчально-пізнавальні, рольові ігри, тактичні ігри на природі і т.і. Перед проведенням кожного виховного заходу дуже важливо передбачити підготовчі етапи. На них учні не тільки знайомляться із сценаріями, необхідним обладнанням для його реалізації, але й обирають певні ролі. Найважливіше завдання вчителя – забезпечення активності школярів у процесі підготовки і проведення конкретного виховного заходу. Зокрема проводячи конкурси, спортивні змагання, «Козацькі розваги», необхідно звертати увагу на створення умов для емоційного переживання учнями як цінностей українського народу, так і ступеня

свої відповідальності вимогам конкретного заходу. Необхідно пам'ятати, що формування особистості національно-свідомого громадянина України – процес довготривалий, складний та важкий, особливо коли він ускладнюється реаліями сьогодення. А тому слід забезпечувати цілісність системи виховання, яка вимагає залучення до участі у позаурочних заходах батьків учнів, представників органів влади та громадських, патріотичних і козацьких організацій.

Таким чином, формування громадянської компетентності потребує системного підходу до розбудови громадянської освіти. Лише системний підхід може стати справді важливим чинником соціалізації особистості в демократичному суспільстві. Такий підхід передбачає і нову освітню ідеологію, яка базується на демократичних цінностях. Змістом цієї ідеології є культивування цінностей прав, свобод людини, повага до прав інших людей, визнання цінностей демократії, поширення критичного ставлення людей до уряду, мотивування людей до участі у вирішенні проблем громадського життя і, в зв'язку, з цим вміння висувати високі вимоги до себе, зокрема, до результатів своєї праці.

Література:

1. Дух Л.І. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні громадянської освіти. – Робочі матеріали проекту «Громадянська Освіта-Україна», - 2007. Інформаційні технології в навчанні. – К.: Видавнича група ВНУ, 2004.–240 с.
2. Душек М.О. Зміст та сутність громадянського виховання у сучасних умовах українського державотворення // Людинознавчі студії: Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / Ред. кол. Т. Біленко (головний редактор), В. Кемінь, Г. Васянович та ін. - Дрогобич: Вимір, 2005. - Вип. 11. Педагогіка. - С. 14 - 24.
3. Концепція громадянської освіти та виховання в Україні. <http://ukrcivnet.iatp.kiev.ua/Concept.html> .
4. Пантюк Т.І., Гурій М.О. Громадянське виховання старшокласників. Навчально-методичний посібник. - Дрогобич: ДДПУ, 2007. - 64 с.
5. Пометун О.Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки. - // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. -№23. - С.18 -20.